

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Katedra českého jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ULIČNÍ NÁZVOSLOVÍ V KLATOVECH

Iva Kortánová

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Plzni, 30. března 2012.

.....

Tímto bych chtěla poděkovat PaedDr. Heleně Chýlové za pomoc, věcné připomínky a rady a odborné vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech, p. Klemsové z Odboru rozvoje města a p. Rubášovi z klubu Přátel české historie za cenné informace. Samozřejmě poděkování patří i mé rodině.

Obsah

Úvod.....	7
1 Cíl práce, metody a předpoklady výzkumu	8
2 Onomastika	10
2.1 Obecná charakteristika a vymezení	10
2.2 Definice onomastiky	11
2.3 Dělení proprií	11
2.4 Funkce v onomastice	14
2.5 Subdisciplíny onomastiky	15
2.6 Onymie	16
2.6.1 Pojem onymie.....	16
2.6.2 Prameny onymie	16
3 Urbanonymie a urbanonyma.....	18
3.1 urbanonyma x urbonyma	19
4 Pojmenovávání ulic	20
5 Historie města Klatovy	23
6 Motivační typy uplatňující se v uličním názvosloví města Klatovy	26
6.1 Motivační typy pojmenovávání ulic	26
6.1.1 Názvy motivované jmény významných osobností	26
6.1.1.1 Uliční názvy motivované jmény osobností spjatých s městem Klatovy	26
6.1.1.2 Uliční názvy motivované jmény obecně známých osobností	28
6.1.2 Názvy podle polohy ulice	28
6.1.2.1 Názvy ulic podle polohy	28
6.1.3 Názvy podle směru	29
6.1.3.1 Názvy ulic směřující k obcím.....	30
6.1.3.2 Názvy ulic směřující k městům	30
6.1.3.3 Názvy ulic směřující ke stavbám.....	30
6.1.3.4 Názvy ulic směřující ke krajinným útvarům	30
6.1.4 Názvy motivované rostlinami	31
6.1.4.1 Názvy podle stromů a keřů	31
6.1.4.2 Názvy podle květin	31
6.1.4.3 Názvy podle jiných rostlin	31
6.1.5 Názvy zachovávající pomístní jméno	31
6.1.6 Názvy motivované historickými reminiscencemi a názvy oslavné.....	32
6.1.7 Názvy podle dřívější situace a skutečnosti	33
6.1.8 Názvy podle povahy ulice.....	34
6.1.9 Názvy podle způsobu vzniku ulice.....	34
6.1.10 Průmyslové názvy.....	34
6.1.11 Nezařazené uliční názvy	34
7 Jazyková charakteristika uličního názvosloví města Klatovy	36
7.1 Rozčlenění zkoumaného vzorku	36
7.1.1 Jednoslovná pojmenování	36
7.1.1.1 Posesivní adjektivum tvořené od antroponym	36
7.1.1.2 Relační adjektivum	36
7.1.1.2.1 utvářené sufixem –ský, -cký	36
7.1.1.2.2 tvořené sufixem –ní sg.....	37
7.1.1.2.3 tvořené sufixem –vý, -ový sg.....	37

7.1.1.2.4	Relační adjektiva tvořená slovotvorným formantem -ný	37
7.1.1.3	Kvalitativní adjektiva.....	37
7.1.1.4	Účelová adjektiva tvořená sufixem -cí.....	37
7.1.1.5	Substantiva v nominativu.....	37
7.1.2	Dvouslovná uliční pojmenování.....	38
7.1.2.1	Prepozice a substantivum.....	38
7.1.2.1.1	Spojení s předložkou „u“	38
7.1.2.1.2	Spojení s předložkou „k“, „ke“	38
7.1.2.1.3	Spojení s předložkou „na“	38
7.1.2.1.4	Spojení s předložkou „pod“	38
7.1.2.1.5	Spojení s předložkou „za“	39
7.1.2.1.6	Spojení s předložkou „v“	39
7.1.2.2	Rodné jméno a příjmení v genitivu	39
7.1.2.3	Atribut kongruentní a substantivum	39
7.1.2.4	Název obsahující hodnost, titul a příjmení.....	39
7.1.2.5	Atribut neshodný a substantivum	40
7.1.2.6	Časové určení	40
7.1.3	Třísložková pojmenování.....	40
8	Vývoj uličního názvosloví města Klatovy z chronologického hlediska	41
	Závěr	44
	Seznam použité literatury.....	47
	Internetové zdroje	49
	Resumé.....	51
	Přílohy	51
	1. Rejstřík názvů ulic v Klatovech	
	2. Plán města Klatovy s vyznačenými městskými částmi	
	3. Plán města Klatovy s uličními názvy	
	4. Abecední seznam ulic z roku 1933	
	5. Názvy ulic v roce 1933 a v současnosti	
	6. Plán města Klatovy z roku 1914	
	7. Plán města Klatovy z roku 1942	

Úvod

Tato práce pojednává o urbanonymech a jejich původu ve městě Klatovy.

Téma jsem si zvolila především z několika důvodů. Moje matka je učitelkou dějepisu a už od mých dětských let mě vedla k tomu, abych se zajímala o historii. Sama se zabývala výzkumem, který se týkal stavebnictví v Klatovech. V její práci nalezneme i zmínky o ulicích, jejichž názvy dnes neexistují. To mne přivedlo na nápad provést výzkum uličního názvosloví z hlediska onomastického.

Moji rodiče i prarodiče znali klatovské ulice podle starých názvů a dodnes některé z těchto názvů používají. Bydlím v ulici, která nese název Lipová. Oni si však pamatují doby, kdy se ulice jmenovala dle sovětského politika Dzeržinského. To mě velmi zaujalo.

Dále můj zájem o tuto problematiku podnítil článek Plzeňské uliční názvosloví paní doktorky Chýlové, který byl uveřejněn v časopise Kultura, historie a současnost Plzně. Tento článek mne velice zaujal a přivedl na nápad, že by bylo dobré provést výzkum uličních názvů v mém rodném městě, tedy v Klatovech.

1 Cíl práce, metody a předpoklady výzkumu

Cílem mé práce bylo shromáždit názvy ulic města Klatovy a podat co největší počet informací o těchto ulicích. Materiálovým východiskem pro tuto práci je soubor 158 uličních názvů města Klatovy.

Užila jsem metodu studijní a excerpci.

Nejprve jsem si musela prohloubit znalosti v odborné literatuře o onomastice a urbanonymii vůbec. Bylo tedy velice důležité vymezit pojem urbanonymum a zasadit jej do souvislostí s onomastikou.

Dále jsem shromáždila seznam uličních pojmenování města a zpracovala jejich charakteristiku. Věnovala jsem se též stručně historii města Klatovy.

U jednotlivých uličních názvů jsem zjišťovala významovou motivaci pojmenování. Zda jsou ulice pojmenovány po osobnosti, která v Klatovech působila, nebo dále například podle směru k městům či obcím atd. U každého uličního názvu jsem se snažila zachytit motivaci tohoto pojmenování. Předpokládala jsem, že se budou objevovat názvy ulic spojené s historií města a uliční názvy spojené s významnými osobnostmi města.

Poté jsem se o uliční názvy zajímala z hlediska jazykového. Nejprve jsem rozčlenila pojmenování na jednoslovná a dvouslovná. Předpokládala jsem, že budou převažovat jednoslovná pojmenování, což mi výzkum později potvrdil. Uliční názvy jsem dále rozdělila dle jazykové charakteristiky například na uliční pojmenování tvořená posesivním adjektivem od antroponym či na relační adjektiva tvořená různými sufixy.

Mým dalším úkolem bylo zajímat se o změny názvů ulic v průběhu let, což vyžadovalo bádání ve Vlastivědném muzeu Dr. Karla Hostaše v Klatovech.

Vymezení pracovních hypotéz

Předpokládáme, že:

- v práci nalezneme uliční názvy spojené s historií města Klatovy a uliční názvy související s významnými osobnostmi města.
- se v práci objeví uliční pojmenování jednoslovná a dvouslovná.
- se objeví uliční pojmenování tvořená posesivním adjektivem od antroponym či od relačních adjektiv tvořená různými sufixy.
- u víceslovných pojmenování budou převažovat názvy předložkové.

- u dvouslovných názvů ulic budou nejvíce převažovat pojmenování vzniklá spojením substantiva s předložkou.
- by se měly objevit názvy ulic skládající se z rodného jména a příjmení v genitivu či názvy ulic obsahující hodnost, titul a příjmení.
- třísložkové názvy budou zastoupeny v nejmenším počtu.
- největší vývoj a změny v uličním názvosloví se budou odehrávat v souvislosti s významnými historickými zvraty.

2 Onomastika

2.1 Obecná charakteristika a vymezení

Onomastika, též onomatologie, je nauka o vlastních jménech. Svůj velký rozvoj zaznamenala v 50.-60. letech 20. století. V této době ztrácí charakter pomocné vědy historické a dochází k jejímu přesunu do věd lingvistických. Současně s tím se vyvíjí obecná onomastická teorie, která se soustřeďovala na klasifikaci a studium jmen vlastních, dále pak na vymezení rozdílů mezi apelativy¹ a proprii².

Je důležité připomenout, že česká onomastika v letech 50. a 60. získává svá základní východiska, a to díky dílům Vladimíra Šmilauera, Antonína Profouse, Miloslavě Knappové, Rudolfa Šrámkovi, Jana Svobody aj. V 60.-70. letech 20. století pak dochází k dovršení přesunu onomastiky do věd jazykových.

Předmětem jejího zkoumání jsou jména vlastní (onoma, propria). Jsou to jazykové jednotky, které stojí v protikladu k jménům obecným neboli k apelativům. Proces vzniku vlastního jména z obecného se nazývá onymizace, opačný proces tedy vznik obecného jména z vlastního se nazývá apelativizace. Úkolem vlastních jmen je pojmenovávat individualizované objekty.

Několik hlavních funkcí vlastních jmen:

- Individualizovat objekty v rámci druhu – ohraničit je jako jednotlivinu
- Diferencovat – odlišit jednotlivé prvky v rámci jednoho a téhož druhu objektu od sebe
- Lokalizovat – zařadit objekty do vztahů sociálních, kulturních, historických, ekonomických, aj.

Je zajímavé, že obecná lexikologie vnímá vlastní jména jako druhou vrstvu jazyka. Jedním z nejpodstatnějších argumentů jejího vydělení vidí lexikologie odlišnost kategorií apelativního a propriálního obsahu. Lze zjednodušeně říci, že jde o jakousi opozici apelativní a propriální sféry jazyka.

¹ Podstatné jméno obecné (Slovník cizích slov, státní pedagogické nakladatelství, 1966).

² Vlastní jméno, které označuje konkrétní skutečnost.

2.2 Definice onomastiky

Rudolf Šrámek ve svém díle onomastiku chápe jako „nauku o vznikaní a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizacích v konkrétních podmínkách společenských, časových a místních a jako nauku o konkrétních prvcích těchto soustav.“³

Onomastika je disciplína, pro kterou je typický souhrnný pohled na předmět jejího zkoumání. Dominantní postavení mají lingvistické metody zkoumání. Nelingvistické metody se objevují jen v určité míře. Užívá se těch metod a poznatků, které nepostihují lingvisticky a onymicky systémotvorné kategorie.

2.3 Dělení proprií

Propria dělíme na:

- Bionyma⁴
- Abionyma⁵

Bionymum můžeme dále ještě dělit na:

- Antroponymum - to dělíme dále na:
 - osobní jméno (křestní jméno, přídomek, příjmení, jméno po chalupě)
 - skupinové antroponymum
 - a) obyvatelská jména (*Klatovan, Severočech*)
 - b) etnonyma⁶ (*Slovan, Norové, Ukrajinci*)
 - c) rodinná a rodová jména (*Kučerovi, Pospíšilovi, Tudorovci, Jagellonci*)
- Nepravé antroponymum – vlastní jméno smyšlených osob (pohádkové bytosti, mytologičtí hrdinové)
- Theonymum - vlastní jméno bohů (*Alláh, Zeus*)
- Zoonymum - vlastní jméno skutečných živočichů (pes *Sultán*)
- Nepravé zoonymum – smyšlené jméno živočichů (kůň *Šemik*)

³ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 51.

⁴ Bionymum = vlastní jméno živého organismu nebo organismu, který si člověk představoval jako živý.

⁵ Abionymum = vlastní jméno neživého objektu a jevu buď přírodního, nebo člověkem vytvořeného.

⁶ Etnonymum = jméno nebo název národa.

- Fytonymum - vlastní jméno rostlin

Abionyma lze dále dělit ještě na:

- Toponymum - vlastní jméno přírodního nebo umělého objektu v krajině a zaznamenaného na mapě
 - Choronymum – vlastní jméno větších obydlených i neobydlených přírodních a správních celků; vznikly:
 - a) přirozeně – vlastní jména pro pouště, regiony, světadíly
 - b) lidskou činností – vlastní jména pro země, státy, sdružení zemí, států, pro kraje, regiony, okresy, administrativní celky, národní parky, ...
 - Oikonymum – místní jméno, jméno sídliště, jméno obce, jejích částí, hradů , zámků, mlýnů, továren
 - Anoikonymum – vlastní jméno nesídlištní; všechna vlastní jména neživých přírodních objektů na planetě Zemi, která nejsou určena k obývání; dále je dělíme na:
 - a) hydronyma – vlastní jméno pro mokřady, bažiny, potoky, řeky, jezera, moře, oceány, zálivy, kanály, vodní nádrže, mořské proudy, vodopády, soutoky
 - b) oronyma – vlastní jméno pro vertikální členění zemského povrchu: vyvýšeniny, hůrky, kopce, skály, vrcholy, výčnělky, skalní stěny, úbočí , sedla, průsmyky, doliny, strže, sníženiny, jámy, jeskyně, roviny, ...
 - c) agronoma – vlastní jména pro ekonomicky využívané plochy, např. pro pole, skupinu polí, lány, louky, lesy, pastviny, vinice, chmelnice, konopná pole apod.; lze sem ještě zařadit neobdělanou, pustou půdu
 - d) hodonyma – vlastní jména pro komunikační spoje – stezky, polní cesty, silnice, staré obchodní, vojenské, poutní cesty; vlastní jména spojená s cestováním – mosty, lávky, železnice, letiště, mola, přístavy
- Kosmonymum = astronymum – vlastní jména objektů mimo Zemi
 - a) vlastní jména galaxií, planet, hvězd, hvězdokup, aj.
 - b) vlastní jména geonymických objektů na planetách, hvězdách a jiných nebeských tělesech

c) vlastní jména umělých kosmických těles – *Sputnik, Apollo, Challenger, ...*

- Chrématonymum – lidský výtvar, který není zakotven v přírodě, ale v ekonomických, kulturních vztazích.

Dělíme na:

- a) jména výrobků – jednotlivého výrobku (zvon *Václav*),
produkovaných v sérii (krém *Nivea*),
- b) vlastní jména společenských institucí, organizací, zařízení (*Karlova univerzita, Národní divadlo v Praze*),
- c) vlastní jména společenského jevu (*Den matek, Tour de France*),
- d) jiné druhy chrématonym – např. jména vyznamenání, historických dokumentů apod.

- Geonymum – vlastní jméno přírodního neživého objektu a jevu (hora, les, louka) a člověkem vytvořených objektů (město, ...)

Jiná kritéria třídění propriet:

- Jména přímá a nepřímá
 - pojmenování přímá předpokládají „věcně pravdivý a sémanticky identický vztah mezi jménem a objektem.“⁷ (například: pomístní jméno *Niva*, louka s vlastností nivy = *Niva* – pojmenování přímé)
 - pojmenování nepřímá „odrážejí jednu vlastnost daného objektu“⁸ (například: pomístní jméno *Suchá*, tj. louka – jakostní vlastnost)
- Jména předložková a nepředložková
 - názvy předložkové „mají schopnost směrově lokalizovat.“⁹ Jedná se zejména o pomístní jména polí, luk lesů, některé typy oikonym, zřídka antroponym

⁷ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 16.

⁸ Tamtéž, s. 17.

⁹ Tamtéž, s. 18.

- Jména primární a sekundární
 - „ za primární se pokládají jména nederivovaná“¹⁰ (například *Dub*)
 - „ za sekundární se pokládají jména derivovaná“¹¹ (například *Doubí*)

- Jména topografická a kulturní
 - jména topografická (například *Niva, Záříčí* poskytují obraz o rozšíření lexémů *niva, řeka*)¹²
 - kulturní jména (například *Hradec, Týniště* poskytují obraz o rozšíření lexémů *hrad, tyn*)¹³

2.4 Funkce v onomastice

V onomastickém výzkumu se velmi často setkáváme s termínem „funkce“. Uvedeme zde výběr pojmů (termínů), které se podařilo v onomastice s pojmem „funkce“ zaznamenat. Funkce nominativní, emotivní, expresivní, ochranná, diferencující, psychologická, mytologická, konstelační, aktivní, sociální, pasivní, znaková, identifikační atd. Ale jde vždy o „funkce“? Dosud v onomastice nebyl podán přesný výčet ani popis všech funkcí. Potíže v onomastické teorii působí právě „různost v chápání kategorie ‚funkce‘“¹⁴. Důsledkem této rozdílnosti jsou nestejná stanoviska, ale i různost pojetí terminologické povahy. Dle dosavadních výzkumů docházíme tedy ke dvojímu závěru:

- V centru onomastiky stojí obsah a forma.¹⁵
- Termínu funkce se užívá pouze ve smyslu semiotickém (funkce znaková propria), ve smyslu příznaku, ve smyslu pragmatickém (užití, fungování propria), ve smyslu příznaku fungování, tedy jako příznak příznaku.¹⁶

¹⁰ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 18.

¹¹ Tamtéž, s. 18.

¹² Tamtéž, s. 19.

¹³ Tamtéž, s. 19.

¹⁴ Tamtéž, s. 22.

¹⁵ Tamtéž, s. 22.

¹⁶ Tamtéž, s. 22.

2.5 *Subdisciplíny onomastiky*

- onomastika a gramatika – zkoumá postavení vlastních jmen v gramatickém systému národního jazyka, „předmětem onomastické gramatiky jsou všechny jazykové, jazykově komunikační a mimojazykové elementy, jevy a kategorie, které slouží ke vzniku, uspořádání a fungování propriální sféry jazyka“¹⁷,
- literární onomastika – v literární onomastice jsou rodná jména sledována ve vztahu k literárnímu dílu; základem je, aby jména byla v souladu se smyslem, stylem a žánrem díla¹⁸, zkoumá dále také pseudonymy autorů,
- mytologická onomastika – zabývá se smyšlenými vlastními jmény mytologických hrdinů, biblických postav apod.,
- socioonomastika – se zabývá volbou vlastních jmen v rámci různých společenských vrstev a společenských jevů¹⁹,
- psychoonomastika
- onomastika a historie – zkoumá historii jmen, může například zjistit jejich původní významy atd.,
- onomastika a etnogeneze²⁰ – zkoumá vývoj vlastních jmen vzhledem k jednotlivým národům a etnikům²¹,

¹⁷ Harvalík, M.: Úvod do obecné onomastiky, <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7555>, [citováno 8.12.11, 12:58].

¹⁸ Pleskalová, J.: CJBA20 Vlastní jména osobní v češtině, http://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova/CJBA20_Rodna_jmena.rtf, [citováno 8.12.11, 13:12].

¹⁹ U3V Kultura mezilidské komunikace – prezentace, <http://www.ujep.cz/userfiles/file/U3V/U3V%20-%20Kultura%20mezilidsk%C3%A9%20komunikace-%20.ppt#267.9.Socioonomastika>, [citováno 12.12.11, 15:40].

²⁰ Proces formování nového národa či etnika, během něhož se určitá skupina lidí vydělí z širěji chápaného kulturního rámce svého okolí a počne se sama vnímat jako etnicky odlišnou. Etnogeneze, Wikipedie, otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnogeneze>, [citováno 16.11.2011, 18:11].

²¹ Knappová, M.: Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu, <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512>, [citováno 16.11.11, 18:12].

- onomastika a geografie – zkoumá jména zeměpisná.

2.6 Onymie

2.6.1 Pojem onymie

„Onymie je terminologické označení pro soubor všech vlastních jmen daného jazyka, dané společnosti, daného vývoje apod.“²² Tento soubor je vnitřně organizovaný a strukturovaný.

Pojem onymie byl terminologicky ustálen až v 60. letech minulého století. K tomuto termínu se dospělo výzkumem, ve kterém hlavní roli hráli vlastnosti proprií a apelativ.

2.6.2 Prameny onymie

Dělení pramenů podle Rudolfa Šrámka:

- a) podle druhů – středověké listiny, literární díla, mapy, slovníky, soupisy majetků a osob, kronikářské zápisy, cestovní zprávy, městské knihy, lidová vyprávění, lexikony, adresáře, indexy jmen zboží nebo artefaktů, kalendáře, matriky, nápisy
- b) podle doby vzniku – od památek nejstarších kultur lidstva (př. Epos o Gilgamešovi, staroegyptské zápisy, atd.)
- c) podle zeměpisného nebo regionálního hlediska – zemské desky, urbáře, popisy cest
- d) podle jazyka, jímž jsou psány – česky, německy, latinsky, italsky, ...
- e) podle věcné spolehlivosti – kronikářská literatura x falsifikáty
- f) podle provenience – listiny z Lichtenštejnského archivu

²² ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 51.

- g) podle toho, zda sledujeme propria jako výsledek pojmenovacího procesu nebo v užívání v textu

Samozřejmě je velice důležité uvědomit si, zda je pramen spolehlivý, či nikoli. Vybízí to k opatrnosti a určité kritičnosti.

3 Urbanonymie a urbanonyma

Na jednom z předních míst současné onomastiky stojí zájem o zkoumání vlastních jmen objektů ve městech. Dokazují to četné konference²³, kolokvia a různé semináře a samozřejmě také publikace, které se tímto tématem zabývají. Zájem o tuto problematiku není zcela náhodný. Pestrost a různorodost městské onymie, rozpory mezi oficiálním a neoficiálním zněním názvů, vztahy mezi realitou a motivací, lokálně omezená funkce, tvorba nových pojmenování, přejmenování a podobně, jsou pro onomastiku velmi zajímavé.

I zde ovšem můžeme nalézt problémové okruhy, a to zejména problém věcného vymezení „městské“ onymie, dále pak terminologické pojmenování předmětu výzkumu a pak samozřejmě nesmíme opomenout koncepcce standardizace pojmenování, včetně tvoření nových, či rekonstrukce starých pojmenování.

Jestliže se zabýváme jazykovou stránkou „městské“ onymie, tak jde pouze o výsledky pojmenovacích procesů, které jsou v souladu, tedy aspoň by měly být, se spisovnou normou národního jazyka.

Historický aspekt hraje v „městské“ onymii důležitou roli. Zejména jde o dokumentaci stáří a vývoje nějakého uličního názvu, dále pak umožňuje sledovat vývoj vztahu mezi objektem a jménem objektu, které se postupem času měnilo. Z toho vyplývá, že pro studium uličních názvů, a nejen jich, je velmi nutná historická dokumentace, která zároveň slouží i jako paměť města pro lidi.

Onomastika vidí v městské onymii jakýsi příklad „vnitřně neobyčejně komplikovaně uspořádaného propriálního systému.“²⁴ V otázkách teoretického hodnocení a vymezení „městské“ onymie se setkáváme s jistou růzností. Problém neleží v pojmenovávaných objektech, ale ve vymezení a v pojetí kritérií, podle nichž vztah objektu a vlastního jména lze pokládat za „městský“.

„Urbanonymie je soubor všech vlastních jmen (proprií), vlastních názvů, které se vyskytují (nebo vyskytovaly) na území takového urbanistického celku, jenž má charakter

²³ Třetí česká onomastická konference v Hradci Králové – leden 1993; Sedmá konference Onomastika a škola v Brně – 1998, Konference na téma Mnohotvárnost a specifčnost onomastiky, září 2009, Ostrava.

²⁴ ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie, *Onomastický zpravodaj*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1990, ročník 31, s. 66.

města.²⁵ Městské onymické objekty dělíme dle původu, charakteru a funkce. Podle původu je můžeme dělit například na původně samostatné sídelní celky jako vsi, osady, dále na nové prostory, nová sídliště, dále pak na původní přírodní terén atd. Podle charakteru je lze dělit na území (části, sídliště, předměstí), „trakty“ (ulice, aleje, nábřeží,...), „punkty“ neboli stálé objekty o omezeném a bodově vymezeném prostranství, a to se dále dělí na přírodní (lesy, vodní toky,..) a člověkem vytvořené (náměstí, parky, budovy,...). Můžeme urbanonymii charakterizovat i takto: „Urbanonymie je onymická kategorie, charakteristická souborem heterogenních onymických objektů, funkčním využitím různých druhů vlastních jmen a plnicí specificky lokálně podmíněné komunikativní potřeby.“²⁶ Mezi základní funkce městských objektů patří administrativní, užitková, reprezentativní a orientační.

Charakteristickým znakem urbanonymie jsou jména komunikačních tepen, a to zejména tedy názvy ulic. Často se urbanonymie chápe omezeně, tedy pouze jako soubor názvů ulic, náměstí a jiných komunikačních prostor města. Těž ale do urbanonymie můžeme zařadit jména kin, kaváren, obchodů, vodovodů, koncertních sál atd.

3.1 *urbanonyma x urbonyma*

Urbanonymum, urbanonyma = jména všech osídlených i neosídlených objektů nacházejících se na historicky i soudobě vymezeném katastru sídelního útvaru, který má charakter (statut) města a pojmenovávající nejrozmanitější objekty (kromě antroponymických) majících pro život města význam a v katastru města se realizujících.²⁷
Urbonymum, urbonyma = vlastní jména lidských sídlišť, která mají buď od svého vzniku (založení), nebo získané během historického vývoje statut města.²⁸

²⁵ ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie, *Onomastický zpravodaj*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1990, ročník 31, s. 68.

²⁶ Tamtéž, s. 69.

²⁷ Tamtéž, s. 73.

²⁸ Tamtéž, s. 73.

4 Pojmenování ulic

Uliční názvosloví se vždy vyvíjelo pod vlivem společenských faktorů, avšak v současnosti se s tímto trendem setkáváme v hojně míře. Srovnáme-li jména ulic ze starších dob se současnými názvy ulic, tak tento fakt dostatečně vynikne.

Nejstarší jména ulic jsou dochována ze středověku. Šlo o to, aby se pojmenováním rozlišila jedna ulici od druhé anebo ulice od náměstí. Tudíž každé jméno bylo specifické a umožnilo identifikovat pojmenovaný objekt přesně, kde se nacházel. Toto vedlo ke správné orientaci lidí ve městě. Pro období středověku bylo typické, že názvy ulic vznikaly zcela spontánně, nebyly řízeny úředně. Až teprve postupem času docházelo ke stabilizaci jmen.

Mezi základní motivační zdroje pojmenování ulic můžeme řadit tvar ulice, například Úzká ulice, Dlouhá ulice, Šikmá ulice, Široká ulice. Dalším zdrojem bylo směřování ulice k určitému městu, například Pražská ulice, Plzeňská ulice, Ostravská ulice atd.

Kostelní ulice, Klášterní ulice, ulice Benediktýnů (podle kláštera benediktýnů), tak se většinou nazývaly ulice, kde se nacházely církevní stavby. Dále můžeme hovořit o ulicích, ve kterých se nacházelo nějaké řemeslo. Většinou se jednalo například o ulici Řeznickou, Krejčovskou, Kovářskou. A jako poslední motivační zdroj můžeme uvést národnost obyvatel. Když tedy v ulici bydleli Němci, ulice byla pojmenována Německá, nebo když Židé, tak jsme procházeli ulicí Židovskou.

V průběhu 19. století se již setkáváme s pojmenováváním ulic podle významných osobností jak společenského, tak i kulturního života. Dále nesou také ulice název podle významných událostí. Zde jako příklad pojmenování ulice podle osobností můžeme uvést ulice jako jsou Husova ulice, ulice Františka Palackého nebo Komenského ulice. Samozřejmě dále pokračuje pojmenovávání ulic podle objektů, ke kterým vede. Dále podle tvaru a polohy ulice.

Spíše až ve 20. století nalezneme ulice, které jsou pojmenované podle nejrůznějších organizací, hnutí a významných dnů. K původním praktickým důvodům pojmenování ulice se přidává i nová funkce jména – honorifikační či dedikační. Šlo tedy o snahu uctít osobu tím, že ulice ponese její jméno. Názvy motivované honorifikací nemohou pojmenovávat

jakýkoliv městský prostor, ale pouze ten, který splňuje jistá kritéria reprezentativnosti.²⁹ Tedy umístění pojmenované ulice či náměstí mělo odpovídat postavení a významu člověka ve společnosti. Je jasné, že takto pojmenované ulice se nenacházely na předměstí, ale nýbrž v centru města. Z tohoto důvodu začaly mizet staré původní názvy.

Musíme ale vzít v potaz, že honorifikační jména jsou nestabilní, tedy dochází k častému přejmenování ulic pod vlivem politických a společenských změn v zemi. Z tohoto hlediska můžeme považovat uliční názvosloví za nestabilní, což ovšem je v protikladu s jeho základní funkcí, a to jednoznačně orientovat. S častou změnou názvu vznikají nové povinnosti města, a to zejména tisk nových plánů, výměna uličních tabulek, výroba nových vývěsních štítů atd.

Nejdůležitější politické zvraty našeho území ve 20. století, které vedly k přejmenování ulic, jsou tyto: Rok 1918, rozpad Rakouska - Uherska a vznik Československé republiky, provázený zánikem jmen odrážejících dobu císařství (Ferdinandova třída, náměstí Františka Josefa)³⁰, byl prvním významným zlomem. V roce 1938 jsme ztratili pohraničí a v následujícím roce přišla okupace Německa, což vedlo k odstraňování uličních názvů oslavujících památky první republiky, například ulice Masarykova, náměstí 28. října, atd. Oslavování byli představitelé třetí říše. Po roce 1945 dochází k obnově názvů ulic v duchu první republiky (nábřeží Dr. Edvarda Beneše), dochází k pojmenování podle význačných osobností jiných států spjatých s bojem proti Hitlerovi (Stalinova třída) a dále podle historických událostí spjatých s druhou světovou válkou (například ulice Dukelská). To trvá pouze do roku 1948, kdy se u nás moci chopí komunisté. Dochází k postupnému přejmenování ulic, které jsou v rozporu s komunistickou ideologií. Uplatňují se názvy podle zahraničních představitelů komunistické ideologie (například V.I. Lenin), názvy podle historických událostí (ulice 9. května) a dále třeba pojmenování jako Gottwaldovo náměstí či ulice Budovatelů. Koncem 50. let a na počátku 60. let došlo k nahrazení přijatelnějšími názvy, které byly méně ovlivněné ideologií. Po listopadu 1989 mizejí názvy spjaté s minulým režimem. To vedlo buď k návratům názvů předmnichovské republiky, anebo ke zcela novým pojmenováním.

Je tedy zřejmé, že období relativní stability názvů nebylo delší než dvacet let. Musíme zdůraznit, že jakákoliv změna uličního názvu musí být důkladně promyšlena a

²⁹ David, J.: Honorifikace jako určující rys moderní urbanonymie, <http://www.jardavid.ic.cz/text-honorifikacejakourucujicirys.pdf>, [citováno 6.1.12, 14:05].

³⁰ HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004, s. 31.

zvážena. Samozřejmě toto platí i pro nově vznikající ulice. Je nutné dodržovat příslušná nařízení.

5 Historie města Klatovy

Město Klatovy bylo založeno někdy kolem roku 1260 Přemyslem Otakarem II., který byl nazýván králem železným a zlatým. Před založením města ležela na sever od dnešního centra trhová ves Klatova nebo Klatovy. Odkud tedy vzaly Klatovy svůj název? Je několik hypotéz. Jednou z takovýchto hypotéz je, že na místě zakládané vsi byl vykácen prales a po poražených stromech zůstaly pařezy, kterým se říkalo *kláty*. Jednou z dalších a více věrohodnějších verzí je, že osada vznikla na místě kladeného lesa, tedy lesa poraženého, kde zůstalo na hromadách kládoví.³¹ Jsou to ovšem pouze hypotézy, název města není nijak doložen.

Kolem města vznikala tři předměstí, tato předměstí obývali Slované, centrum města patřilo především německým měšťanům, kteří opustili město až v roce 1419 kvůli obavám z husitů. Do města se dalo vstoupit třemi branami, a to bránou Špitálskou, Klášterskou a Lubskou.³²

Za Přemyslovců získaly Klatovy řadu privilegií, například od Václava II. privilegium razit mince – tzv. brakteáty.³³ Nejvýznamnější výsadou byla možnost volit si samosprávu. V čele samosprávy byl rychtář. Městská radnice se stěhovala podle radních, později se nacházela na severní straně náměstí. Na konci 13. století vypukl ve městě velký požár a zničil všechny dřevěné domy.³⁴

V době lucemburské Klatovy měly právo hrdelní a výročních trhů. Karlova doba přinesla rozkvět řemesel a obchodu, začaly se stavět i nákladnější stavby, mezi které patřil chrám Panny Marie u městských hradeb.

Klatovy lze považovat za husitské město, bojovaly na straně Jana Žižky i pod vedením Prokopa Holého. Jediný známý husitský hejtman z Klatov je Bořek Klatovský.

Roku 1464 bylo město osvobozeno na tři roky od všech poplatků, protože zde vypukly tři velké požáry.³⁵ Vláda Jiřího z Poděbrad a Jagellonců přinesla uklidnění a město se mohlo dále rozvíjet.

³¹ O této hypotéze hovoří Jan Biskup v knize *Z šera minulosti*.

³² SÝKOROVÁ, L. a kol. *Klatovy*, Praha: NLN, 2010, s. 45.

³³ WEINMANN, J. *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy: Tisk Typos, 1997, s. 9.

³⁴ BURIÁNEK, F. a kol. *Klatovy město a okolí*, Praha: Svépomoc, 1988, s. 58.

³⁵ WEINMANN, J. *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy: Tisk Typos, 1997s. 27.

V 16. století zničily požáry, které se opakovaly, mnoho domů, shořely i důležité listiny a dokumenty. Historici se domnívají, že mezi nimi byla i zakládající listina města. V této době byly zahájeny stavby dominant Klatov, tedy Černé věže a renesanční radnice.

Během 17. století probíhá násilná rekatolizace Klatov. Přicházejí jezuité a zakládají latinské gymnázium. V době třicetileté války vyplenili Švédové město. Významnou osobností, která v této době přišla do Klatov, byl jezuita Bohuslav Balbín, po kterém je dnes pojmenována ulice. Roku 1685 došlo k důležité události, která ovlivnila ekonomický rozvoj Klatov. Obraz, na kterém byla Panna Marie, začal ronit krev.³⁶ Na konci tohoto století bylo celé město zničeno velkým požárem. Klatovy byly poté přestavěny v barokním stylu.

V roce 1749 získávají Klatovy významné postavení, je zřízen Klatovský kraj.³⁷ V tomto století prochází město několika změnami. Jsou očíslovány domy, zakázáno stavění ze dřeva a vypuká morová epidemie. V roce 1786 dochází k pojmenování ulic v Klatovech.³⁸

Život v Klatovech velmi ovlivnilo i období národního obrození. Je spjato se jmény nejpřednějších národních buditelů, po nich jsou také dnes pojmenovány ulice. Například po Václavu Matějovi Krameriovi, Josefu Dobrovském, Františku Křížíkovi aj. Od poloviny třicátých let bylo zahájeno dláždění ulic v centru, které trvalo deset let.³⁹ Klatovští vybudovali veřejné osvětlení, které bylo zprvu na psí sádlo, později petrolej, plyn a ve 20. století předěláno na elektřinu.

Po pádu Bachova absolutismu v Klatovech vznikají různé spolky. Vznikl klatovský pěvecký spolek Šumavan, Sokol, ochotnický divadelní spolek a další. Začal se rozvíjet průmysl strojírenský, kožedělný, textilní.

V době první republiky město navštívil prezident T.G. Masaryk. Po této významné osobnosti, je zde pojmenována ulice.

V době druhé světové války Klatovy byly součástí Protektorátu Čechy a Morava. Řada klatovských občanů byla zatčena a poslána do koncentračních táborů. Během heydrichiády ve Spáleném lese u Klatov bylo popraveno několik desítek lidí. Přes Klatovy procházely židovské transporty, které směřovaly do Terezína. 5. května 1945 město osvobodila americká armáda.

³⁶ WEINMANN, J. *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy: Tisk Typos, 1997, s. 32, 33.

³⁷ Tamtéž, s. 34.

³⁸ Sedláček, R.: Klatovy v letopočtech, <http://drobek.svet-stranek.cz/>, [citováno 23.2. 12, 18:56].

³⁹ SÝKOROVÁ, L. a kol. *Klatovy*, Praha: NLN, 2010, s. 290.

Od roku 1948 do roku 1989 prošlo město mnoha změnami. Například byla postavena sídliště, modernizovalo se historické jádro Klatov, byla provedena rekonstrukce řady ulic.⁴⁰

Po „sametové“ revoluci Klatovy nastoupily cestu demokracie. Vzhledem k nové politické situaci byla řada uličních názvů změněna.

⁴⁰ BURIÁNEK, F. a kol. *Klatovy město a okolí*, Praha: Svépomoc, 1988, s. 87, 88.

6 Motivační typy uplatňující se v uličním názvosloví města Klatovy

Při zkoumání významové motivace budeme vycházet celkem z 158 názvů ulic města Klatovy. Vzhledem k četnému souboru není možné popsat motivaci všech pojmenování. Pokusíme se vymezit jednotlivé motivační typy, které vždy dokládáme několika příklady.

Následující motivační typy jsou seřazeny podle četnosti, od typů nejvíce zastoupených k typům méně četným.

6.1 Motivační typy pojmenování ulic

6.1.1 Názvy motivované jmény významných osobností

Motivační typ, který je nejvíce zastoupený. Dále tuto sémantickou skupinu můžeme členit na uliční názvy motivované jmény osobností spjatých s městem Klatovy a na uliční názvy motivované jmény obecně známých osobností.

6.1.1.1 Uliční názvy motivované jmény osobností spjatých s městem Klatovy

Jedná se o osobnosti, které se ve městě narodily či tu působily: Pavel Aretin, Bohuslav Balbín, Josef Klička, Lubor Niederle, Václav Matěj Kramerius. Přinášíme zde základní informace o osobnostech.

Pavel Aretin se narodil v Uherském Brodě někdy kolem roku 1570. Po studiích v letech 1600- 1608 působil v Klatovech jako radní písař. Poté se stěhuje do Prahy a odtud si jej na své panství odvádí Petr Vok z Rožmberka, kde se Aretin zdokonaluje v mapování. Velké jmění ho přivádí k myšlence procestovat českou zemi a zakreslit ji. Roku 1619 je vydaná Aretinova mapa. Konec života prožil Aretin v exilu.⁴¹ **Aretinova** ulice se nachází v městské čtvrti číslo 4.

Bohuslav Balbín byl český literát, historik, kněz a pedagog. Jako jezuita se účastnil rekatolizace. Patří mezi nejvýznamnější osobnosti českého baroka. Napsal latinský *Výtah z*

⁴¹ Burdátš, M.: Naše nejstarší mapy II., <http://antik-kant.cz/poradna/poradce/mapy2.html>, [citováno 17.2.12, 12:00].

českých dějin, dlouho bojoval s cenzurou, ale nakonec byl přeložen do Klatov, dá se říci, že to bylo jakési vyhnanství. V Klatovech v letech 1672-73 napsal *Rozpravu na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého*. V roce 1676 opouští Klatovy a vrací se zpátky do Prahy.⁴² **Balbínovu** ulici nalezneme v městské části číslo 1, tedy v centru města.

Josef Klička, významný klatovský rodák, se narodil 15. prosince 1855. Byl český hudební skladatel, dirigent a pedagog. Studoval hru na housle, kterou absolvoval na pražské konzervatoři, kde později i vyučoval. Živil se i jako houslista v divadelním orchestru. Působil také jako kapelník ve Švandově divadle. Tento mistr hudby zemřel ve svém milovaném městě 28. března 1937. Na jeho počest nese jeho jméno Základní umělecká škola a ulice.⁴³ Tato ulice prochází třemi městskými čtvrtěmi, jedná se o městské části číslo 2, 4 a 5.

PhDr. Lubor Niederle narozený 20. září 1865 v Klatovech byl český slavista, antropolog, etnolog, archeolog a muzejník. V roce 1898 se stal profesorem archeologie v Praze. Je považován za zakladatele moderní archeologie v Čechách. Na jeho popud byl založen Státní archeologický ústav a stal se jeho prvním ředitelem.⁴⁴ Tuto ulici nalezneme v městské části číslo 3.

Václav Matěj Kramerius, český spisovatel, nakladatel a novinář, se narodil roku 1753 v Klatovech, kde také studoval na jezuitském gymnáziu. Poté odchází za studii do Prahy. V roce 1789 začíná vydávat své vlastní noviny pod názvem *Pražské poštovské noviny*, které byly později přejmenovány na *Krameriovy c.k. noviny*. Založil také první nakladatelství u nás – Česká expedice. Ulici V.M. Krameria najdeme v městské části číslo 1.

PhDr. Karel Vrba⁴⁵ se narodil 1845 v Klatovech. Byl přední český mineralog⁴⁶. Studoval gymnázium v Klatovech, poté odešel na studia do Prahy. Později se stává profesorem Univerzity Karlovy, přednostou mineralogického oddělení a prezidentem Královské společnosti nauk. Zajímavostí je, že po něm byl nazván minerál *vrbait*.⁴⁷ Vrbovu ulici nalezneme ve čtvrté městské části.

⁴² Bohuslav Balbín, <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=43>, [citováno 25.1.12, 16:10].

⁴³ SÝKOROVÁ L. a kol. *Klatovy*, Praha: NLN, 2010, s. 352.

⁴⁴ Lubor Niederle, <http://www.quido.cz/osobnosti/niederle.html>, [citováno 25.1.12, 16:15].

⁴⁵ Mineralogické muzeum přírodovědecké fakulty UK v Praze: Karel Vrba, <http://web.natur.cuni.cz/ugmz/muzeum/muzeum/portrety/vrba.html>, [citováno 25.1.12, 16:24].

⁴⁶ Vědec, se zabývá nerosty, jejich stavbou, vzhledem, fyzikálními a chemickými vlastnostmi.

⁴⁷ Leccos – Vrba Karel, <http://leccos.com/index.php/clanky/vrba-karel>, [citováno 25.1.12, 16:41].

6.1.1.2 Uliční názvy motivované jmény obecně známých osobností

Božena Němcová⁴⁸, jedna z nejznámějších českých spisovatelek, se narodila ve Vídni roku 1820.

Ulici pojmenovanou po této významné spisovatelce nalezneme v městské části číslo 4.

Milada Horáková byla česká politička. Ulici Milady Horákové najdeme v městské části číslo 3. Svůj název ulice dostala v roce 1990.

Kapitán Otakar Jaroš se stal velitelem 1. československého praporu v SSSR. Jeho život skončil hrdinnou smrtí, když padl v bitvě u Sokolova. **Ulici Kpt. Jaroše** nalezneme v městské části číslo 1.

Alexandr Vasiljevič Suvorov-Rymnikskij-Italijskij, snad jeden z nejslavnějších ruských vojevůdců vůbec. **Suvorovovu** ulici nalezneme v městské části číslo 4.

Jiří Wolker, český básník. **Wolkerova** ulice se nachází v městské části číslo 2.

Pojmenování ulic po významných politických a kulturních osobnostech můžeme nalézt i v dalších městech České republiky.

Tento motivační typ se celkem stává z 85 názvů, což činí v našem souboru 53,79 %.

6.1.2 Názvy podle polohy ulice

Uliční názvy náležející do daného motivačního typu jsou pojmenovány podle jejich umístění ve městě.

6.1.2.1 Názvy ulic podle polohy

Tato pojmenování ulic jsou často spojena s předložkou. Jedná se tedy například o předložky: pod, na, za, u .

Klatovská ulice **U Čedíku** je pojmenována podle blízko nacházejícího se rybníku jménem Čedík. Čedík je jedním z nejvýznamnějších klatovských rybníků. Tato ulice se nachází v městské části číslo 4.

⁴⁸ U tohoto a dalších následujících jmen uvádíme pouze základní informaci s ohledem na jejich obecnou známost.

Ulici **Pod Nemocnicí**, jak již vypovídá sám název, nalezneme pod klatovskou nemocnicí, která se nachází v městské části číslo 2, na severu města.

Ulice **Podhůrecká** leží pod známým klatovským vrchem Hůrka. Klatovská Hůrka je kopec, který má okolo 500 m.n.m.. Dříve se tento vrch nazýval Žaludová hůrka, byla totiž porostlá především dubovým lesem.⁴⁹ Od roku 1919 zde nalezneme městský park. Již od 14. století zde stál gotický kostel, později přestavený do barokního stylu, který byl zrušen z příkazu císaře Josefa II. V roce 1887 zde byla postavena rozhledna. Tuto ulici nalezneme v městské části číslo 3.

Ulice **U Elektrárny** leží na západním konci města, nalezneme ji v městské části číslo 3, kde je postavena velká rozvodna elektrické energie.

Ulice **Za Kasárny** se nachází v městské čtvrti číslo 4 jihozápadně od centra města za Drnovým potokem. Jak již samotný název vypovídá, ulice leží v místech, kde nalezneme kasárny pro klatovské vojáky, kteří dostali od prezidenta České republiky Václava Klause v roce 2009 čestný název Klatovští dragouni. Ulice náleží k městské části číslo 4.

Ulice **U Zastávky**, která náleží k čtvrté městské části, je pojmenována podle polohy vlakové zastávky Klatovy - město. Koncem 19. století se začala stavět železniční trať Domažlice- Klatovy- Horažďovice a samo město Klatovy si vyžádalo zřízení malé zastávky za městskými sady. Dodnes tato zastávka sehrává důležitou roli, je totiž odtud blíže do centra města než z vlakového nádraží.⁵⁰

V uličních názvech tohoto typu se objevují spojení s předložkami „u“, „pod“, „za“. V názvu ulice Podhůrecká též nalézáme předložku „pod“.

Tento motivační typ se skládá z 18 názvů, což v celkovém počtu je 11, 39 %.

6.1.3 Názvy podle směru

Třetím nejrozšířenějším motivačním typem jsou názvy podle směru. Tento typ můžeme rozčlenit na názvy ulic pojmenované podle směřování ulice k obcím, městu, ke stavbě a ke krajinným útvarům.

⁴⁹ Klatovská Hůrka, <http://www.dokoran.cz/ukazky/1210946612.pdf>, [citováno 8.2.12, 14:11].

⁵⁰ Huspek, Z.: 120 let trati Domažlice- Klatovy- Horažďovice, <http://sites.google.com/site/webfotoblog/Home/120-trati-domazlice---klatovy---horazdovice>, [citováno 8.2.12, 15:27].

6.1.3.1 Názvy ulic směřující k obcím

Ulice **K Čínovu** směřuje k vesnici Čínov, která se nachází směrem na východ asi 2 kilometry od Klatov. V této malé vesničce žije známý umělecký kovář Miloslav Trefanec, který vytvořil umělecké kování ke středověké kašně v Klatovech.

Štěpánovická ulice vede na sever ke vsi Štěpánovice, nacházející se asi 3,5 kilometru od Klatov. V době bronzové zde žil mohylový lid, po němž zůstaly hroby. Tyto mohyly⁵¹ nalezneme v lesíku za Štěpánovicemi.

6.1.3.2 Názvy ulic směřující k městům

Ulice **Domažlická** směřuje k městu Domažlice, vzdálenému asi 30 kilometrů západně od Klatov.

Janovická ulice vede k malému městečku, ležícímu asi 8 kilometrů jihozápadně od Klatov, Janovice nad Úhlavou.

Ulice **Plánická** směřuje na severovýchod k městu Plánice vzdálenému od Klatov asi 15 kilometrů.

Dále ve městě nalezneme ulici **Plzeňskou, Pražskou a Vídeňskou.**

6.1.3.3 Názvy ulic směřující ke stavbám

Divadelní ulice směřuje ke klatovskému městské divadlu. Najdeme ji hned u náměstí, v městské části 1.

Ulice **Hřbitovní** vede ke klatovskému hřbitovu, nacházejícímu se severně na konci města.

Nádražní ulice vede k nádraží a nachází se v městské části číslo 3.

Dále nalezneme v Klatovech ulici **K Pile** a **K Letišti.**

6.1.3.4 Názvy ulic směřující ke krajinným útvarům

V Klatovech nalezneme pouze jednu ulici pojmenovanou dle této motivace. Jedná se o ulici **K Zaječím vrchu.**

Tento motivační typ (názvy ulic směřující...) zahrnuje 14 uličních názvů, což celkově představuje 8,86 % uličních názvů v Klatovech.

⁵¹ Mohyla = navršení hlíny, kamení na jeden či více hrobů.

6.1.4 Názvy motivované rostlinami

Tento motivační typ zahrnuje celkem 11 názvů, což činí 6,96 %. Do toho typu bych zařadila ulice pojmenované podle stromů a keřů, podle květin, podle jiných rostlin atd.

6.1.4.1 Názvy podle stromů a keřů

Zejména se jedná o ulice **Akátová, Jabloňová a Lipová**. Tyto ulice se nacházejí ve čtvrté městské části a leží rovnoběžně pod sebou.

6.1.4.2 Názvy podle květin

Ulice **Karafiátová, Květná**. Karafiátovou ulici nalezneme ve třetí městské části a ulice Květná leží v části číslo 4.

6.1.4.3 Názvy podle jiných rostlin

Ječná ulice. Nalezneme ji ve čtvrté městské části.

Dále bychom do názvů s nádechem rostlinné povahy zařadili ulice **Lesní, Luční, Rolní, Sadová a Zahradní**.

Názvy ulic motivované rostlinami zahrnují celkem 11 názvů, což činí 6,96 %.

6.1.5 Názvy zachovávající pomístní jméno

Podle současné platné onomastické terminologie se pomístním jménem rozumí „vlastní jméno neživého přírodního objektu a jevu na Zemi a toho člověkem vytvořeného objektu na Zemi, který není určen k obývání a je v krajině pevně fixován.“⁵² K tomuto motivačnímu typu byly zařazeny ulice, které najdeme na mapě města.

⁵² OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995, s. 15.

K takovýmto názvům patří název ulice **Na Chmelnici**. Na Chmelnici se v širším slova smyslu říkalo celému prostoru od kasáren až k Vídeňské ulici ve směru k parku. Dříve zde byla chmelnice.⁵³

Ulici **Na Chuchli** bychom hledali za hotelem Beránek.

Ulici **U Pazderny** najdeme za klatovskou průmyslovou školou. Dříve se tam nacházelo kluziště, dnes slouží jako výstaviště hospodářských zvířat.⁵⁴

Dále jsem zařadíme ulice **K Vodojemu, Na Bělidle, Na Korábu, V Řekách**.

V tomto motivačním typu se objevují názvy spojené s předložkami „na“, „u“, „k“ a „v“.

Názvy podle pomístních jmen zabírají 4,43 % zkoumaného souboru.

6.1.6 Názvy motivované historickými reminiscencemi⁵⁵ a názvy oslavné

Dalším motivačním typem jsou názvy oslavující historické události.

Pojmenování ulice **5. května** můžeme vykládat dvěma způsoby. Dne 5. května roku 1945 byly osvobozeny Klatovy americkou armádou a zároveň v ten samý den vypuklo Pražské povstání, což bylo povstání proti německé okupaci. Toto povstání můžeme pokládat za jednu z nejvýznamnějších akcí domácího protinacistického odboje v Československu.

Ulice **Čsl. Legií** připomíná jednotky zahraničního vojenského odboje za první světové války. Československé legie vznikaly v Rusku, Itálii a Francii. Jednalo se o Čechy a Slováky, kteří žili v zahraničí anebo přeběhli během války na druhou stranu fronty. Když se ocitli na druhé straně fronty (po zběhnutí nebo zajetí), byli umístěni do zajateckých táborů. Z těchto táborů se dobrovolně hlásili do jednotek bojujících za samostatnost Československa po boku Spojenců. Za československou samostatnost bojovalo v legiích a ve spojeneckých armádách více než 130 000 Čechů a Slováků.⁵⁶

⁵³ WEINMANN, J. *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy: Tisk Typos, 1997, s. 78–79.

⁵⁴ Sedláček, R.: Názvy ulic, bloky a čtvrtí, <http://drobek.svet-stranek.cz/nova-stranka-34676/>, [citováno 8.2.12, 18:32].

⁵⁵ Reminiscence = vzpomínka, ohlas.

⁵⁶ Československé legie 1914-1920, <http://www.cslegie.wz.cz/vznik.htm>, [citováno 9.2.12, 15:50].

Dukelská ulice nám připomíná událost z doby 2. světové války. V Dukelském průsmyku probíhaly kruté boje, padlo zde mnoho sovětských i československých vojáků. Tuto ulici najdeme ve druhé a třetí městské části.

Další událost z druhé světové války nám připomíná ulice **Lidická**, kterou najdeme v městské části číslo 4. Dne 10. června 1942 malá obec severozápadně od Prahy byla zničena. Muži byli zastřeleni, ženy a děti byly odvečeny do koncentračních táborů. Domy byly vypáleny a celá obec byla srovnána se zemí. Po válce byl položen základní kámen nových Lidic. Letos už to bude 70. let od vyhlazení obce. V současné době nalezneme v Lidicích památník a muzeum.

K tomuto motivačnímu typu zařadíme dále ulici **Národních mučedníků**, náměstí **Míru** a ulici **Revoluční**.

K tomuto motivačnímu typu náleží 4,43 % uličních názvů.

6.1.7 Názvy podle dřívější situace a skutečnosti

V královském městě Klatovy se v roce 1762 usadil první vojenský útvar, šlo o dragounský pluk. Dragouni ovlivnili život ve městě. V roce 1939 po vzniku Protektorátu Čechy a Morava byl dragounský pluk rozpuštěn. Po druhé světové válce se vojáci do Klatov vrátili. V devadesátých letech 20. století dostala stará kasárna název „Klatovských dragounů“. V roce 2009 obdržel vojenský útvar od prezidenta republiky Václava Klause čestný název „Klatovští dragouni“.⁵⁷ Na jejich počest je pojmenována ulice – ulice

Dragounská.

Ulice **Jateční** se nachází v místech, kde kdysi byla jatka.

Ulice **V Nuzných** získala svůj název podle původního špitálu a poté chudobince.⁵⁸

Na Šibeničním vrchu (zvaném též Na Spravedlnosti) bylo vybudováno popraviště. Na jeho místě dnes stojí památník s křížem. Současný název ulice je **Ke Spravedlnosti**.⁵⁹

⁵⁷ Historie stálé vojenské posádky v Klatovech, <http://www.klatovkykrasnemestecko.estranky.cz/clanky/cetnici-hasici-postaci.../historie-stale-vojenske-posadky-v-klatovech.html>, [citováno 9.2.12, 16:45].

⁵⁸ WEINMANN, J. *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy: Tisk Typos, 1997, s. 79.

⁵⁹ SÝKOROVÁ, L. a kol. *Klatovy*, Praha: NLN, 2010, s. 65, 66.

Sportovní ulice dostala svůj název dle prvních tenisových kurtů, které se zde nacházely, a od roku 1920 zde měl sportovní klub Klatovy nové fotbalové hřiště. Název ulice je původní od založení.

K tomuto motivačnímu typu můžeme zařadit celkem 5 názvů ulic v Klatovech, což činí 3,16 %.

6.1.8 Názvy podle povahy ulice

K tomuto typu řadíme ulice pojmenované podle jejich vzhledu a vlastností. Motivační typ podle povahy ulice je v Klatovech zastoupen čtyřmi názvy a to: ulice **Krátká, Úzká a Spojovací a Školní.**

Školní ulice funguje jako spojnice mezi Základní školou Plánická a Obchodní akademií na jedné straně a Základní školou Masarykova a Gymnáziem J.Vrchlického na straně druhé.

Tento motivační typ celkově zabírá 2,53 %.

6.1.9 Názvy podle způsobu vzniku ulice

K tomuto motivačnímu typu názvy ulic podle způsobu vzniku ulice patří pouze jediná, a to ulice **Družstevní.**

6.1.10 Průmyslové názvy

Ulice náležející k tomuto motivačnímu typu reagují na rozvoj průmyslu. V Klatovech mají tyto názvy zastoupení v ulici **Průmyslové.**

6.1.11 Nezařazené uliční názvy

Jedná se o ulice: **Ostravská, Šumavská, Václavská a Zlatnická.**

Ostravská ulice dříve nesla název U Kasáren, přejmenována byla v 50.letech 20.století dle socialistické Ostravy, která byla nazývána „Ocelové srdce republiky“. Jelikož šlo o místopisný název a nikoho nepobuřoval, tak pojmenování zůstalo stejné.

Ulice **Šumavská** dostala svůj název podle nedaleké Šumavy. Tento název je původní.

Václavská ulice si zachovává stále stejný název. Není nám znám jiný. Výklad označení ulice je pravděpodobně dvojitý. Za prvé to můžeme vysvětlit tak, že zde žilo hodně Václavů, což mohlo ovlivnit název ulice. Žili zde Václav Král, Václav Plzák, Václav Vysoký, Václav Němec, Václav Stránský a ještě několik dalších Václavů. Druhý způsob zdůvodnění názvu je podle sochy sv. Václava, která byla umístěna na jednom z domů v této ulici. V současné době socha zde již není.

Na první pohled **Zlatnická** ulice připomíná název podle zaměstnání obyvatel, ovšem je doloženo, že v této ulici se nenacházelo zlatnictví a ani zde žádný zlatník nebydlel. Jiné pojmenování ulice není známo. Jméno této ulice je dodnes obestřeno tajemstvím.

7 Jazyková charakteristika uličního názvosloví města Klatovy

7.1 Rozčlenění zkoumaného vzorku

Z jazykového hlediska budeme hodnotit soubor 158 uličních názvů. Názvy ulic rozčleníme do několika skupin, které seřadíme sestupně, tedy od skupin s největším počtem členů až ke skupinám méně četným.

Nejpočetnější uliční názvy jsou tvořené jedním slovem, patří k nim 70,89 %. Dvouslovných pojmenování je 27,85 %. A po nich následují pojmenování tříslůžková zastoupená pouze dvěma názvy, tj. 1,27 %.

7.1.1 Jednoslovná pojmenování

Nejvíce zastoupenou skupinou jsou názvy ulic, které jsou tvořené jedním slovem. Je jich sto třináct, což činí 70,89 % všech uličních pojmenování. Tyto názvy můžeme rozdělit do několika skupin dle určitých kritérií.

7.1.1.1 Posesivní adjektivum tvořené od antroponym

Nejpočetnější skupinou jsou pojmenování tvořená posesivními adjektivy od antroponym. Celkový počet činí šedesát devět, tj. 61,06 % jednoslovných pojmenování. Například můžeme uvést: **Arbesova, Čapkova, Dobrovského, Jungmannova, Niederleho, Puškinova, Suvorovova, Wolkerova** aj.

7.1.1.2 Relační adjektivum

7.1.1.2.1 utvářené sufixem –ský, -cký

Druhou nejčetnější skupinu jednosložkových pojmenování tvoří názvy, které patří ke skupině relačních adjektiv tvořených sufixem –ský, -cký. Do této skupiny můžeme zařadit devatenáct uličních jmen, což čítá 16,81 % jednoslovných názvů: **Domažlická, Dukelská, Lidická, Plzeňská, Podborská, Studentská, Zlatnická** aj.

7.1.1.2.2 *tvořené sufixem –ní sg.*

Dvanáct uličních názvů přiřadíme ke skupině relačních adjektiv tvořených sufixem –ní, tj. 10,62 % jednoslovných pojmenování: **Divadelní, Jateční, Lesní, Revoluční, Sportovní, Zahradní** aj.

7.1.1.2.3 *tvořené sufixem –vý, -ový sg.*

Skupinu relačních adjektiv tvořených sufixem –vý, -ový tvoří šest uličních názvů. Jejich procentuální zastoupení v rámci jmen jednoslovných činí 5,31 %: **Akátová, Jabloňová, Karafiátová, Lipová, Průmyslová, Sadová.**

7.1.1.2.4 *Relační adjektiva tvořená slovtvorným formantem -ný*

K relačním adjektivům tvořeným slovtvorným formantem -ný přiřadíme dva uliční názvy, což čítá 1,77 % jednoslovných pojmenování: **Ječná, Květná.**

7.1.1.3 Kvalitativní adjektiva

Pouhé dva uliční názvy tvoří skupinu kvalitativních adjektiv, tj. 1,77 % jednosložkových pojmenování ulic: **Krátká, Úzká.**

7.1.1.4 Účelová adjektiva tvořená sufixem –cí

Skupinu účelových adjektiv tvořených sufixem –cí tvoří jen jeden název, což v procentuálním zastoupení v rámci jmen jednoslovných činí 0,88 %: **Spojovací** ulice.

7.1.1.5 Substantiva v nominativu

Jediný uliční název náleží ke skupině substantiv v nominativu, což čítá 0,88 % jednoslovných pojmenování: **Rybníčky.**

7.1.2 Dvouslovná uliční pojmenování

Druhým nejpočetnějším souborem uličních jmen jsou názvy dvousložkové. Do této skupiny můžeme zařadit čtyřicet čtyři uličních názvů, což čítá 27,85 % všech pojmenování. I tyto názvy rozdělíme do menších skupin a seřadíme podle četnosti.

7.1.2.1 Prepozice a substantivum

Spojením předložky a podstatného jména vzniká nejvíce dvousložkových uličních pojmenování. Celkem jde o dvacet pět názvů, což v procentuálním zastoupení jmen dvouslovných činí 56,82 %.

7.1.2.1.1 *Spojení s předložkou „u“*

Předložka „u“ se vyskytuje u osmi dvouslovných pojmenování: **U Čedíku, U Elektrárny, U Parku, U Pazderny, U Plynárny, U Retexu, U Slunce, U Zastávky.**

7.1.2.1.2 *Spojení s předložkou „k“, „ke“*

Druhou početně nejvíce zastoupenou skupinou dvouslovných uličních názvů vzniklých spojením prepozice a substantiva jsou názvy s prepozicí „k“, „ke“. Prepozice „k“ čítá čtyři názvy a prepozice „ke“ je zastoupena pouze jediným názvem: **K Čínovu, K Letišti, K Pile, K Vodojemu a Ke Spravedlnosti.**

7.1.2.1.3 *Spojení s předložkou „na“*

Čtyři názvy tvořené dvěma slovy patří ke spojení s předložkou „na“: **Na Bělidle, Na Chmelnici, Na Chuchli, Na Korábu.**

7.1.2.1.4 *Spojení s předložkou „pod“*

Předložka „pod“ se vyskytuje u třech uličních jmen: **Pod Koničky, Pod Nemocnicí, Pod Vrškem.**

7.1.2.1.5 Spojení s předložkou „za“

Ke dvouslovným spojením s předložkou „za“ přiřadíme tři uliční pojmenování: **Za Beránkem, Za Kasárny, Za Tratí.**

7.1.2.1.6 Spojení s předložkou „v“

Početně nejméně zastoupenou skupinou je skupina s předložkou „v“, tvoří ji pouze dva názvy: **V Nuzných, V Řekách.**

7.1.2.2 Rodné jméno a příjmení v genitivu

Druhou početně nejvíce zastoupenou skupinou uličních názvů jsou pojmenování, která se skládají z rodného jména a příjmení v genitivu. Celkem se jedná o osm jmen, což v procentuálním vyjádření čítá 18,18 % dvousložkových pojmenování: **B. Němcové⁶⁰, Fráni Šrámka, Franty Šumavského, Haise Týneckého, Kryštofa Haranta, Maxima Gorkého, Milady Horákové a Viléma Glosse.**

7.1.2.3 Atribut kongruentní a substantivum

K této skupině jmen ulic tvořených přívlastkem shodným a podstatným jménem řadíme celkem šest uličních názvů, tj. 13,64 %: **Erbenovo náměstí, Čsl. Legií, Husovo náměstí, Krejčího nábřeží, Národních mučedníků a Tylovo nábřeží.**

7.1.2.4 Název obsahující hodnost, titul a příjmení

K této skupině dvousložkových názvů náleží tři pojmenování, tj. 6,82 % dvouslovných uličních jmen: **Dr. Riegra, Dr. Sedláka, Kpt. Jaroše.**

⁶⁰ Ulice je zapisována ve zkratce.

7.1.2.5 Atribut neshodný a substantivum

Ke skupině atribut neshodný a substantivum řadíme pouze jediný název, což čítá 2,27 % dvousložkových uličních názvů: **nám. Míru**

7.1.2.6 Časové určení

Pouze jeden dvousložkový název můžeme zařadit do skupiny časového určení, což v procentuálním vyjádření znamená 2,27 % všech dvousložkových pojmenování:

5. května.

7.1.3 Třísložková pojmenování

K třísložkovým pojmenováním patří pouze dva uliční názvy, což celkově čítá 1,27 % celého zkoumaného souboru.

Jedná se o název tvořený prepozicí „k“: **K Zaječímu vrchu** a o název skládající se ze substantiva, titulu či hodnosti a atributu shodného: **nábřeží Kpt. Nálepky**.

8 Vývoj uličního názvosloví města Klatovy z chronologického hlediska⁶¹

V následujícím přehledu uvedeme názvy šesti ulic, které se během historického vývoje několikrát změnily.

Balbínova ulice

V 19. století zde skoro všechny domy tvořily jezuitskou kolej, a proto se této ulici říkalo Jezuitská.

Dnes nazývána dle Bohuslava Balbína, českého literáta, jezuity, který působil právě v Klatovech.

Ulice Kpt. Jaroše

Nejstarší název této ulice, který je dochován v plánu královského města z roku 1914, byl Říšská ulice (Reichsgasse). Říšská ulice vedla od náměstí k jedné z hlavních bran města, a to bráně Říšské, jež se nacházela na východní straně. Dále tato ulice byla hlavní komunikací, která vedla do Německé říše.

Další název ulice, který je nám znám, je Wilsonova ulice. Woodrow Wilson byl 28. prezident Spojených států amerických. Přispěl k vítězství dohodových států v první světové válce proti Německu a Rakousku – Uhersku.

Z mapy z roku 1942 se dozvídáme, že tato ulice se jmenovala Domažlická. K další změně došlo po 2. světové válce, kdy ulice dostala název třída Winstona Churchila. Winston Churchill byl britský politik a premiér. Byl to ovšem také spisovatel, který získal Nobelovu cenu za literaturu v roce 1953. Je považován za jednu z nejvýznamnějších osobností 20. století.

⁶¹ Čerpáno z: SÝKOROVÁ, L. a kol. *Klatovy*, Praha: NLN, 2010.

WAGNER, V. *Klatovy*, Praha: nakladatelství V. Poláčka, 1948.

V současnosti se tato ulice jmenuje podle kapitána Otakara Jaroše. Tento československý důstojník padl v bitvě o Sokolovo ve druhé světové válce. Povýšen na kapitána byl v roce 1945 in memoriam.

Pavlíkova ulice

Dříve tato ulice nesla název Šancovní. Poté ulice byla přejmenována na Hradební, to dokládá plán města Klatov z roku 1914. Poté ulice dostala název Dr. Karla Pavlíka.

Dr. Karel Pavlík se narodil v Klatovech roku 1849. Byl to český gynekolog a porodník. Je považován za jednoho ze zakladatelů českého porodnictví.⁶²

Současný název ulice je Pavlíkova.

Plánická ulice

Nejstarším dochovaným známým názvem je Dominikánská ulice. Dominikánská ulice proto, protože v ní stával kostel sv. Vavřince, který patřil dominikánům.

Na plánu města z roku 1914 tuto ulici najdeme pod názvem Klášterní. Jak je již z názvu patrné, našli bychom zde klášter. Klášter byl dvakrát zničen požárem a poté obnoven v letech 1644 – 1709.

Další název, který je historicky doložen, je ulice Gymnazijní. V této ulici bychom našli dům čp.196, kde bylo gymnázium. Dnes se gymnázium nachází jinde, konkrétně v ulici Národních mučedníků.

Ulice Československých legií se ulice byla pojmenovaná podle legionářů bojujících na straně Dohody v první světové válce.

Později tuto ulici najdeme pod názvem Stalinova třída. Na památku Stalina.

V současné době se tato ulice jmenuje Plánická. Je hlavním tahem na Plánici, která je známa tím, že se zde narodil český vynálezce obloukové lampy František Křížík.

⁶² Karel Pavlík, http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Pawl%C3%ADk, [citováno 22.2. 12, 11:35].

Randova ulice

Nejstarším dochovaným názvem této ulice je název Hvězdová. Poté ulice dostala název Sokolovská. Poslední a zároveň současný název této ulice je Randova, to dokládají mapy z roku 1914 a z doby Protektorátu Čechy a Morava.

Vídeňská ulice

Původní název této ulice byl Lubská. V roce 1918 byla ulice přejmenována na Masarykovu třídu. Poté nesla název podle amerického politika a 32. prezidenta Spojených států amerických Franklina D. Roosevelta, tedy Rooseveltova třída. Dalším názvem této ulice, který je doložen, je 25.února. K poslednímu přejmenování došlo v roce 1990, a to na ulici Vídeňskou.

V současnosti ulice nese stejný název – Vídeňská.

Závěr

Cílem této bakalářské práce o uličním názvosloví bylo shromáždit urbanonyma vyskytující se v městě Klatovy a pokusit se zjistit motivační typy pojmenování ulic, rozčlenit uliční názvy podle jazykové charakteristiky. V závěru práce jsme se podívali na vývoj uličního názvosloví z chronologického hlediska, k čemuž nám posloužilo 6 příkladů.

V předložené práci o uličním názvosloví města Klatovy jsme se pokusili o stanovení základních motivačních typů pojmenování ulic. Z celkové počtu 158 ulic jsme zjistili, že nejvíce zastoupeným motivačním typem jsou názvy ulic pojmenované podle významných osobností (Balbínova ulice, Aretinova ulice, Niederleho ulice). Tento motivační typ se celkem stává z 85 názvů, což činí 53,79 % z celkového počtu. Takto pojmenované ulice, po významných politických a kulturních osobnostech, můžeme nalézt i v dalších městech České republiky. Potvrzuje se tedy hypotéza, že v práci nalezneme uliční názvy spojené s historií města a s osobnostmi města.

Druhým nejvíce zastoupeným motivačním typem byly názvy podle polohy ulice. Většina těchto pojmenování je často spojena s předložkou, zejména se jedná o předložky *pod, na, za, u* (Pod Nemocnicí, U Čedíku, Za Kasárny). Tento motivační typ se skládá z 18 názvů, což v celkovém počtu je 11,39 %.

Názvy podle směru jsou třetím nejvíce zastoupeným motivačním typem pojmenování ulic. Tento oddíl jsme dále rozdělili na názvy ulic směřující k obcím (K Čínovu, Štěpánovická), názvy ulic směřující k městům (ulice Domažlická, ulice Plzeňská), názvy ulic směřující ke stavbám (Divadelní ulice, Nádražní ulice) a na názvy ulic směřující ke krajinným útvarům (K Zaječím vrchu). Tento motivační typ (názvy ulic směřující...) zahrnuje 14 uličních názvů, což celkově představuje 8,86 % uličních názvů v Klatovech.

Mezi další motivační typy pojmenování ulic, které se uplatňují u klatovských ulic, patří názvy motivované rostlinami. Tento typ jsme dále rozdělili na názvy ulic podle stromů a keřů (Akátová ulice, Jabloňová ulice, Lipová ulice), názvy podle květin (ulice Karafiátová, Květná ulice), názvy podle jiných rostlin (Ječná ulice) a na názvy s nádechem rostlinné povahy (Lesní, Rolní, Sadová...). Názvy ulic motivované rostlinami zahrnují celkem 11 názvů, což činí 6,96 %.

Dalším motivačním typem jsou názvy zachovávající pomístní jméno. V tomto motivačním typu se objevují názvy spojené s předložkami *na, u, k a v* (Na Chmelnici,

Na Chuchli, K Vodojemu, U Pazderny,...). Názvy podle pomístních jmen zabírají 4,43 % zkoumaného souboru.

Názvy motivované historickými reminiscencemi a názvy oslavné (Dukelská ulice, ulice 5.května, Lidická ulice) zabírají 4,43 % uličních názvů.

Dále názvy podle dřívější situace a skutečnosti (ulice V Nuzných, ulice Ke Spravedlnosti, Jateční ulice,...), ke kterým náleží celkem 5 názvů ulic v Klatovech, což činí 3,16 %.

Názvy podle povahy ulice (Krátká ulice, Úzká ulice, Školní ulice a Spojovací ulice) celkově zabírá 2,53 %.

Dalším motivačním typem pojmenování ulic jsou názvy podle vzniku ulice. K tomuto motivačnímu typu názvy ulic podle způsobu vzniku ulice patří pouze jediná, a to ulice Družstevní. Průmyslové názvy mají v Klatovech pouze jediné zastoupení (Průmyslová ulice).

Objevily se i názvy, které jsme nemohli zařadit k motivačnímu typu (Ostravská ulice, Šumavská ulice, Václavská ulice a ulice Zlatnická).

Jazyková charakteristika ukázala, že v souboru uličního názvosloví města Klatovy jsou nejvíce zastoupené jednoslovné názvy, patří k nim 70,89 % všech uličních pojmenování. Po nich následují názvy dvouslovné, které zabírají 27,85 %, což potvrzuje hypotézu na začátku práce. Trojslovná pojmenování jsou zastoupena pouze ve dvou případech (K Zaječímú vrchu, nábřeží Kpt. Nálepky), tomu odpovídá 1,27 %.

Třetí stanovenou hypotézu na začátku práce potvrzuje fakt, že nejvíce jsou zastoupeny uliční názvy tvořené posesivním adjektivem od antroponym (Arbesova ulice, ulice Dobrovského, Wolkerova ulice) a od relačních adjektiv tvořená různými sufixy. Nejvíce zastoupeným sufixem byl sufix –ský, -cký (Dukelská ulice, Lidická ulice). Pouhé dva uliční názvy tvoří skupinu kvalitativních adjektiv (Krátká ulice, Úzká ulice). Skupinu účelových adjektiv tvořených sufixem –cí tvoří jen jeden název (Spojovací ulice). Jediný uliční název náleží ke skupině substantiv v nominativu (Rybničky).

Dvouslovná pojmenování jsou druhým nejpočetnějším souborem uličních názvů. Do této skupiny můžeme zařadit čtyřicet čtyři uličních názvů, což čítá 27,85 % všech pojmenování.

I tyto názvy jsme si rozdělili do menších skupin a seřadili je podle četnosti. Nejvíce dvousložkových názvů vzniká spojením substantiva s předložkou. Celkem jde o dvacet pět

názvů, což v procentuálním zastoupení jmen dvouslovných činí 56,82 %. Nejvíce se objevují předložky *k, ke, u, na, pod, za, v* (U Čedíku, K Čínovu, Na Chuchli, Pod Nemocnicí, Za Beránkem, V Nuzných,...).

Druhou početně nejvíce zastoupenou skupinou uličních názvů jsou pojmenování, která se skládají z rodného jména a příjmení v genitivu. Celkem se jedná o osm jmen (Franty Šumavského, Milady Horákové, Viléma Glosse,...), což v procentuálním vyjádření čítá 18,18 % dvousložkových pojmenování.

Ke skupině jmen ulic tvořených přívlastkem shodným a podstatným jménem řadíme celkem šest uličních názvů (Husovo náměstí, Krejčího nábřeží,...) tj. 13,64 %.

K názvům ulic obsahující hodnost, titul a příjmení náleží tři pojmenování (ulice Dr. Riegra, ulice Dr. Sedláka, ulice Kpt. Jaroše), tj. 6,82 % dvouslovných uličních jmen.

K další skupině, tedy ke skupině atribut neshodný a substantivum, řadíme pouze jediný název (nám. Míru), což čítá 2,27 % dvousložkových uličních názvů.

Pouze jeden dvousložkový název můžeme zařadit do skupiny časového určení, což v procentuálním vyjádření znamená 2,27 % všech dvousložkových pojmenování. Jedná se o ulici 5. května.

K třísložkovým pojmenováním patří pouze dva uliční názvy (K Zaječím vrchu, nábřeží Kpt. Nálepky), což celkově čítá 1,27 % celého zkoumaného souboru.

Součástí práce byla i naše snaha postihnout vývoj uličního názvosloví z hlediska chronologického. Zde můžeme konstatovat, že uliční názvy v Klatovech jsou stabilní, pojmenování se v průběhu času změnila pouze u šesti ulic: Kpt. Jaroše, Plánická ulice, Balbínova ulice, Pavlíkova ulice, Vídeňská ulice a Randova ulice.

Uliční názvy jsou velmi významnou součástí města. Připomínají historii, rozvoj města, ale i důležité osobnosti z hlediska regionálního i národního.

Seznam použité literatury

- DEJMEK, Bohumír. *Historie a současnost Hradce Králové ve jménech ulic*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1993.
- HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Praha: Academia, 2004.
- CHÝLOVÁ, H. Plzeňské uliční názvosloví. In: *Kultura, historie a současnost Plzně*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1996, s. 158 - 169.
- ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.
- ŠRÁMEK, Rudolf. Urbanonymie a urbonymie, *Onomastický zpravodaj*. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV, 1990, ročník 31, s. 65–77.
- SÝKOROVÁ, L. a kol. *Klatovy*, Praha: NLN, 2010.
- BURIÁNEK, F. a kol. *Klatovy město a okolí*, Praha: Svěpomoc, 1988.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*. Praha: Academia, 1995.
- WEINMANN, J. *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy: Tisk Typos, 1997.
- WAGNER, V. *Klatovy*, Praha: nakladatelství V. Poláčka, 1948.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. Jména ulic, náměstí, nábřeží a sadů na katastru města Chocně v minulosti a současnosti, *Acta onomastica*. Praha: Ústav pro jazyk český, 1997, s. 56–68.
- HARVALÍK, M. Banskobystrické kolokvium o urbanonomech a urbanonymii, *Acta onomastica*, Praha: Ústav pro jazyk český, 1996, s. 244-248.
- HARVALÍK, M. Kolokvium o uličním názvosloví, *Naše řeč 2*, Praha: Ústav pro jazyk český, ročník 80, 1997, s. 99–100.

Adresář města Klatov: Seznam ulic, domů, adresář úřadů, živnosti a obchodů, Klatovy,
1933

Internetové zdroje

Harvalík, M.: Úvod do obecné onomastiky, <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7555>

[citováno 8.12.11, 12:58].

Pleskalová, J.: CJBA20 Vlastní jména osobní v češtině,

http://www.phil.muni.cz/cest/lide/pleskalova/CJBA20_Rodna_jmena.rtf, [citováno

8.12.11, 13:12].

U3V Kultura mezilidské komunikace – prezentace,

[http://www.ujep.cz/userfiles/file/U3V/U3V%20-](http://www.ujep.cz/userfiles/file/U3V/U3V%20-%20Kultura%20mezilidsk%C3%A9%20komunikace-%202.ppt#267,9,Socioonomastika)

[%20Kultura%20mezilidsk%C3%A9%20komunikace-%202.ppt#267,9,Socioonomastika](http://www.ujep.cz/userfiles/file/U3V/U3V%20-%20Kultura%20mezilidsk%C3%A9%20komunikace-%202.ppt#267,9,Socioonomastika),

[citováno 12.12.11, 15:40].

Etnogeneze, Wikipedie, otevřená encyklopedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnogeneze>,

[citováno 16.11.2011, 18:11].

Knappová, M.: Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu, [http://nase-](http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512)

[rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512](http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512), [citováno 16.11.11, 18:12].

David, J.: Honorifikace jako určující rys moderní urbanonymie,

<http://www.jardavid.ic.cz/text-honorifikacejakourcujicirys.pdf>, [citováno 6.1.12, 14:05].

Sedláček, R.: Klatovy v letopočtech, <http://drobek.svet-stranek.cz/>, [citováno 23.2. 12,

18:56].

Burdátš, M.: Naše nejstarší mapy II., <http://antik-kant.cz/poradna/poradce/mapy2.html>,

[citováno 17.2.12, 12:00].

Bohuslav Balbín, <http://www.jesuit.cz/osobnost.php?id=43>, [citováno 25.1.12, 16:10].

Lubor Niederle, <http://www.quido.cz/osobnosti/niederle.html>, [citováno 25.1.12, 16:15].

Mineralogické muzeum přírodovědecké fakulty UK v Praze: Karel Vrba,
<http://web.natur.cuni.cz/ugmnz/muzeum/muzeum/portrety/vrba.html>, [citováno 25.1.12,
16:24].

Leccos – Vrba Karel, <http://leccos.com/index.php/clanky/vrba-karel>, [citováno 25.1.12,
16:41].

Klatovská Hůrka, <http://www.dokoran.cz/ukazky/1210946612.pdf>, [citováno 8.2.12,
14:11].

Huspek, Z.: 120 let trati Domažlice- Klatovy- Horažďovice,
[http://sites.google.com/site/webfotoblog/Home/120-trati-domazlice---klatovy---
horazdovice](http://sites.google.com/site/webfotoblog/Home/120-trati-domazlice---klatovy---horazdovice), [citováno 8.2.12, 15:27].

Sedláček, R.: Názvy ulic, bloky a čtvrti, <http://drobek.svet-stranek.cz/nova-stranka-34676/>,
[citováno 8.2.12, 18:32].

Československé legie 1914- 1920, <http://www.cslegie.wz.cz/vznik.htm>, [citováno 9.2.12,
15:50].

Historie stálé vojenské posádky v Klatovech,
[http://www.klatovykrasnemestecko.estranky.cz/clanky/cetnici-hasici-postaci.../historie-
stale-vojenske-posadky-v-klatovech.html](http://www.klatovykrasnemestecko.estranky.cz/clanky/cetnici-hasici-postaci.../historie-stale-vojenske-posadky-v-klatovech.html), [citováno 9.2.12, 16:45].

Karel Pavlík, http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Paw1%C3%ADk, [citováno 22.2. 12,
11:35].

Resumé

The topic of this bachelor's thesis is Street nomenclature in Klatovy. The thesis has both theoretical and practical aspect. The theoretical part is focused on onomastics, urbanonymics and urbanonyms, furthermore, street names in general and of course the history of the town Klatovy.

The practical part deals with types of motivation asserting in the street nomenclature in Klatovy. Then the street names are divided into the groups according to their motivation. Following research describes general tendencies emerging in street names in Klatovy. This part also deals with types of motivation, especially the judgement if some motivation type markedly dominates above all, expecting higher number of streets named after persons and direction or location.

In the language characteristics the street names are divided according to the number of words, so that there are names containing one, two or three words. Furthermore, these names are divided into several groups according to particular criteria.

The next part deals with the development of the street names in Klatovy from the chronological point of view.